

RAPORT

FINANSOWANIE BIZNESU W POLSCE

Związek Przedsiębiorców i Pracodawców
www.zpp.net.pl

WARSZAWA, CZERWIEC 2018

SPIS TREŚCI

SYNTEZA.....	3
REKOMENDACJE.....	4
1. WPROWADZENIE – DLACZEGO STRUKTURA FINANSOWANIA PRZEDSIĘBIORCÓW JEST WAŻNA DLA GOSPODARKI?	5
2. FINANSOWANIE BIZNESU Z UDZIAŁEM ŚRODKÓW PUBLICZNYCH.....	9
3. FINANSOWANIE BIZNESU PRZEZ PODMIOTY KOMERCYJNE	17
4. FINANSOWANIE BIZNESU ZE ŚRODKÓW WŁASNYCH PRZEDSIĘBIORCÓW	22
5. PODSUMOWANIE.....	24

SYNTEZA

Zagadnienie finansowania przedsiębiorstw jest przedmiotem bardzo istotnej debaty. Powstało kilka konkurujących ze sobą teorii, których głównym celem jest udzielenie odpowiedzi na pytania: jakie znaczenie ma struktura finansowania przedsiębiorstw dla samych firm i dla gospodarki oraz jaka struktura finansowania przedsiębiorstw wydaje się najbardziej efektywna.

Ogólnie źródła finansowania przedsiębiorstw można podzielić na kilka sposobów, z których zdecydowanie najprostszym jest podział na źródła finansowania własne i obce, a spośród obcych – zwrotne i bezzwrotne. Własne źródła finansowania to z reguły oszczędności oraz wypracowany przez firmę zysk – te środki można przeznaczyć na przeprowadzanie inwestycji albo bieżącą działalność firmy. Obce źródła finansowania to m.in. kredyty, pożyczki, leasing czy faktoring (źródła zwrotne), a także dotacje i subwencje (źródła bezzwrotne). Cel, na który mogą zostać przeznaczone środki z zewnętrznych źródeł finansowania różni się w zależności od produktu.

W ramach niniejszego opracowania, źródła finansowania podzielono funkcjonalnie na trzy grupy: finansowanie z wykorzystaniem środków publicznych, finansowanie przez podmioty komercyjne oraz finansowanie przedsiębiorstw z ich własnych środków. Nie można stwierdzić, że konkretny system finansowania jest najlepszy i optymalny – każdy z nich mają swoje wady i zalety, a wybór źródeł finansowania zależy od specyfiki i potrzeb danej firmy.

W zasadzie zarówno struktura finansowania przedsiębiorstw, jak i podstawowe tezy zawarte w raporcie, nie różnią się istotnie od tych opisanych w 2017 roku. Polscy przedsiębiorcy wciąż korzystają przede wszystkim ze środków własnych, stosunkowo rzadko sięgając po finansowanie zewnętrzne. Problemem pozostają skomplikowane i nieprzyjazne przedsiębiorcom procedury związane z ubieganiem się o środki pochodzące z funduszy europejskich. Tym samym można stwierdzić, że w systemie finansowania biznesu w Polsce wciąż pozostaje spory potencjał, który – jeśli tylko zostanie odblokowany – może przełożyć się na większe wolumeny inwestycji.

REKOMENDACJE

- **Przyznawanie środków publicznych** w ramach finansowania przedsiębiorstw powinno odbywać się w jak najbardziej przejrzysty sposób, gwarantujący jednocześnie efektywność wydatkowania pieniędzy z budżetu. **Finansowane powinny być tylko projekty użyteczne**, czyli możliwe do zrealizowania oraz komercjalizacji. Trzeba jednak pamiętać o tym, by procedury i poziom ich sformalizowania nie zniechęcały przedsiębiorców do korzystania z dostępnych środków.
- Dużym wyzwaniem dla **podmiotów komercyjnych** jest **stworzenie atrakcyjnej oferty produktów dedykowanych przedsiębiorstwom z sektora MSP**. Jak wynika z badań, mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa wciąż rzadko (choć coraz częściej) korzystają z kredytów, leasingu i faktoringu. Warto jednak taką ofertę skonstruować, by umożliwić firmom realizację ambitnych przedsięwzięć inwestycyjnych.
- Polscy przedsiębiorcy **finansują** się w sposób bardzo bezpieczny, tj. **własnymi środkami**. Wydaje się, że dla **bieżącej działalności firmy** jest to wyjście optymalne, warto jednak generować impulsy zachęcające firmy do inwestowania.
- **Prawodawca powinien powstrzymać się przed ustawowym ograniczeniem możliwości stosowania określonych źródeł finansowania** przez firmy, a także neutralizowaniem ich atrakcyjności poprzez zmiany w systemie podatkowym – dotyczy to przede wszystkim finansowania zewnętrznego i takich produktów jak faktoring czy leasing.

1. WPROWADZENIE – DLACZEGO STRUKTURA FINANSOWANIA PRZEDSIĘBIORCÓW JEST WAŻNA DLA GOSPODARKI?

Rozważania trzeba zacząć od podstawowego wniosku – problematyka finansowania biznesu jest, nie tylko w Polsce, bardzo istotna. Jak wynika z badań przeprowadzonych przez Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju, trudności w dostępie do środków finansowych są drugim (!) z trzech najistotniejszych niedogodności w działalności przedsiębiorstw, wymienianych przez ankietowanych. Badanie przeprowadzone było w całej Unii Europejskiej i niektórych państwach Europy Środkowo-Wschodniej, niebędących państwami członkowskimi Wspólnoty¹. Jak wynika z kolei z raportu przygotowanego przez ekspertów Deutsche Bank, aż dla 35 proc. przedsiębiorców główną barierą dla rozwoju firmy jest utrudniony dostęp do zewnętrznego finansowania². Według wszystkich autorów zajmujących się zjawiskiem, stały dostęp do źródeł finansowania jest jednym z kluczowych czynników warunkujących zdolność przedsiębiorstwa nie tylko do wzrostu i rozszerzania skali działania, ale również do przeżycia. Utrzymywanie się na rynku i zapewnienie rozwoju przedsiębiorstwa wymaga z reguły zaangażowania zarówno kapitału własnego firmy, jak i kapitału obcego.

Źródła finansowania firm dzieli się na kilka sposobów, najprostszym i - jak się wydaje - najważniejszym z nich jest podział ze względu na własność kapitału. Według tego kryterium, dzieli się źródła finansowania firm na własne i obce. Finansowanie własne może odbywać się zarówno z zysku z lat ubiegłych czy zysku netto, jak i wyprzedaży obiektów majątkowych, czy też z wkładów założycieli oraz kapitałów zapasowych. Finansowanie obce można z kolei podzielić na zwrotne i bezzwrotne. Wśród tych pierwszych, najbardziej rozpowszechnioną formą będą kredyty i pożyczki, ale także bardziej nowoczesne formy finansowania, takie jak leasing czy factoring. Warto przy tej okazji pokrótce zdefiniować powyższe formy zwrotnego finansowania obcego. Do tej pory wiele osób używa zamiennie pojęć „pożyczka” i „kredyt”, jednak jest to, z punktu widzenia formalnego, błąd. Umowa pożyczki jest normalną umową cywilnoprawną, na mocy której dający pożyczkę zobowiązuje się przenieść na własność biorącego określoną ilość pieniędzy albo rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku, a biorący zobowiązuje się zwrócić tę samą ilość pieniędzy albo tę samą ilość rzeczy tego samego gatunku i tej samej jakości³. Kredyt z kolei stanowi jedną z czynności bankowych⁴. Przez umowę kredytu bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty

¹ http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-25141be4-dbe3-4fb0-a31c-34db18e5eee4/c/5_J.Rydarowska-Kurzbauer_Zrodla....pdf.

² <https://www.deutschebank.pl/Raport-polskie-firmy-w-obliczu-wyzwan-plany-rowoj-finansowanie.pdf>.

³ Art. 721 kodeksu cywilnego.

⁴ Art. 5 ustawy Prawo bankowe.

WPROWADZENIE – DLACZEGO STRUKTURA FINANSOWANIA PRZEDSIĘBIORCÓW JEST WAŻNA DLA GOSPODARKI?

pro wizji od udzielonego kredytu⁵. Leasing jest umową cywilnoprawną, zdefiniowaną w kodeksie cywilnym – przez umowę leasingu, finansujący zobowiązuje się, w zakresie działalności swego przedsiębiorstwa, nabyć rzecz od oznaczonego zbywcy na warunkach określonych w tej umowie i oddać tę rzecz korzystającemu do używania albo używania i pobierania pożytków przez czas oznaczony, a korzystający zobowiązuje się zapłacić finansującemu w uzgodnionych ratach wynagrodzenie pieniężne, równe co najmniej cenie lub wynagrodzeniu z tytułu nabycia rzeczy przez finansującego⁶. Dla odmiany faktoring stanowi tzw. umowę nienazwaną – polega on na nabyciu przez faktora wierzytelności faktoranta oraz finansowania ich i zarządzaniu nimi⁷. Dzięki temu faktorant może otrzymać zapłatę od razu po zrealizowaniu sprzedaży.

Bezzwrotnymi rodzajami finansowania obcego będą natomiast m.in. dotacje i subwencje⁸.

Oba rodzaje finansowania mają swoje zalety i wady. Finansowanie własne zapewnia pełną kontrolę wykorzystania kapitału i wiąże się z niewielkim ryzykiem. Wykorzystywany kapitał nie stanowi ponadto długu, zatem ciężko jest de facto mówić o jego bezpośrednim koszcie (choć generalnie przyjmuje się, że kosztem kapitału własnego jest wymagana przez właścicieli firmy stopa zwrotu⁹). Kapitał obcy z kolei jest oprocentowany, kontrola jego wykorzystania jest ograniczona umową, a ryzyko wiążące się z jego użytkowaniem rośnie wraz ze wzrostem stopnia zadłużenia¹⁰. Warto jednak pamiętać o tym, że kapitał obcy pozwala na korzystanie z efektu dźwigni finansowej, a dodatkowo odsetki od niego są kosztem uzyskania przychodu, zatem zmniejszają wysokość płaconego podatku dochodowego. W rezultacie może się zatem okazać, że kapitał obcy jest tańszy niż własny¹¹. Z uwagi na fakt, iż niniejszy tekst nie jest opracowaniem naukowym, przyjęta została nieco uproszczona metodologia podziału źródeł finansowania, choć w pewnym stopniu pokrywająca się z opisanym powyżej, najbardziej popularnym podziałem. Źródła finansowania podzielone zostały bowiem na takie z udziałem środków publicznych (mowa jest zatem m.in. o dotacjach, subwencjach czy też kredytach bankowych, na które udzielane są gwarancje instytucji publicznych), finansowanie przez podmioty komercyjne (czyli głównie banki) oraz na samofinansowanie przedsiębiorców z osiągniętego zysku i z oszczędności.

O tym, jak ważnym zagadnieniem jest struktura kapitału firmy, świadczy fakt, że powstało na jej temat przynajmniej kilka konkurujących ze sobą teorii. Bodaj najpopularniejsza z nich, czyli teoria hierarchii źródeł finansowania, zakłada, że przedsiębiorcy korzystają w pierwszej kolejności z wewnętrznych źródeł finansowania, takich jak zysk, a dopiero później z nowego długu¹². Zgodnie z tą teorią, celem nie jest doprowadzenie struktury kapitału do optimum

⁵ Art. 69 ustawy Prawo bankowe.

⁶ Art. 709 ze zn. 1 Kodeksu cywilnego.

⁷ <https://www.bzwbk.pl/faktor/czym-jest-faktoring/czym-jest-faktoring.html>.

⁸ http://www.wneiz.pl/nauka_wneiz/frfu/74-2015/FRFU-74-t1-397.pdf.

⁹ http://zasoby1.open.agh.edu.pl/dydaktyka/ekonomia_finanse/c_ekonomika/dl/4.pdf.

¹⁰ <https://www.ur.edu.pl/file/21946/05.pdf>.

¹¹ https://www.ur.edu.pl/file/46938/43_wyszkowska.pdf.

¹² http://www.financeiprawofinansowe.uni.lodz.pl/Publikacje/4/Jakubczyk_Lewandowska_2.pdf.

WPROWADZENIE – DLACZEGO STRUKTURA FINANSOWANIA PRZEDSIĘBIORCÓW JEST WAŻNA DLA GOSPODARKI?

(czyli takiego punktu, w którym proporcja kapitałów własnych i obcych doprowadza do równowagi pomiędzy ryzykiem podejmowanym przez przedsiębiorstwo, a jego dochodowością, ergo - do maksymalizacji wartości przedsiębiorstwa¹³), lecz wyszukanie najtańszych źródeł pozyskiwania kapitału, czyli takich, przy których dodatkowe koszty będą jak najniższe¹⁴.

Powyższa konstatacja ma swoje określone konsekwencje, w szczególności dla mniejszych podmiotów. Można bowiem z dużą dozą pewności podejrzewać, że im większe przedsiębiorstwo, tym bardziej będzie ono skłonne do dążenia do osiągnięcia wspomnianego punktu optymalnego, czyli teoretycznie idealnej proporcji między kapitałem własnym a obcym. Badania przeprowadzone w latach 90. pokazały, że małe przedsiębiorstwa nie wykazywały szczególnego zainteresowania zewnętrznymi źródłami finansowania. Środki na bieżącą działalność i inwestycje pochodziły w ich przypadku z wypracowanego przez firmy zysku, a z zewnętrznych źródeł finansowania korzystano w ostateczności¹⁵. Oczywiście badania te są dosyć leciwe, a w dodatku nie były przeprowadzane w Polsce, jednak stanowią interesujący punkt wyjścia do rozważenia, w jakim stopniu firmy z sektora MSP finansują swoją działalność w sposób odmienny od większych podmiotów i czy ewentualne różnice stanowią raczej atut, czy też barierę dla ich rozwoju.

Ostatecznie stwierdzić można, że struktura kapitału w danej firmie uzależniona jest od celów przedsiębiorstwa w krótkiej i długiej perspektywie, wśród których należy wyróżnić choćby minimalizację kosztów, zmniejszanie ryzyka prowadzonej działalności czy też utrzymanie płynności finansowej¹⁶.

Z punktu widzenia całej gospodarki, dostęp przedsiębiorców do kapitału jest szczególnie istotny dla wzrostu innowacyjności. W Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju premiera Morawieckiego zarysowany został plan przekształcenia polskiej gospodarki w kierunku generowania wysokiej wartości dodanej, tworzenia dobrze płatnych miejsc pracy dla specjalistów i wykwalifikowanych pracowników fizycznych oraz inwestowania środków w nowoczesne rozwiązania technologiczne i organizacyjne. Słusznie zwrócono uwagę na fakt, że na tzw. „czwartej rewolucji przemysłowej” Polska może bardzo dużo zyskać – jeśli tylko wykorzysta szansę zbudowania przewag konkurencyjnych, wobec państw wysoko rozwiniętych, odpowiednio identyfikując gałęzie gospodarki, w których moglibyśmy stać się liderami w skali świata. W ten sposób gospodarka zyska potężne silniki dalszego rozwoju. Jest to jednak niemożliwe bez poczynienia znacznych inwestycji. Jak słusznie zauważa się w literaturze badawczej, jedną z elementarnych barier rozwoju innowacyjności naszej gospodarki jest luka kapitałowa¹⁷. W czasie, gdy zachodni konkurenci kumulowali bogactwo, polscy przedsiębiorcy – ze względu na skomplikowaną sytuację polityczną, wojny, zabory,

¹³ http://www.wneiz.pl/nauka_wneiz/frfu/38-2011/FRFU-38-505.pdf.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ <http://apcz.umk.pl/czasopisma/index.php/EQUIL/article/viewFile/EQUIL.2008.012/6992>.

¹⁶ http://bibliotekacyfrowa.wsb.wroclaw.pl:8080/Content/335/zn_wroc_2014_40_Kury_proc.C5_proc.82ek.pdf.

¹⁷ http://gospodarkanarodowa.sgh.waw.pl/p/gospodarka_narodowa_2007_11-12_02.pdf.

WPROWADZENIE – DLACZEGO STRUKTURA FINANSOWANIA PRZEDSIĘBIORCÓW JEST WAŻNA DLA GOSPODARKI?

a następnie zależność od Związku Radzieckiego i tzw. realny socjalizm – albo prowadzili swoje firmy w warunkach stałego braku ciągłości wywołanego kolejnymi turbulencjami na arenie międzynarodowej, albo funkcjonowali na obrzeżach systemu, będąc elementem niepożądanym aż do 1989 roku. Niedobór kapitału stanowi poważną barierę transformacji polskiej gospodarki w kierunku innowacyjności, jednak nie jest to przeszkoda niemożliwa do pokonania. Umiejętne operowanie środkami, którymi dysponujemy, a jednocześnie umożliwienie przedsiębiorcom wzrostu i rozwoju ich działalności (poprzez stworzenie odpowiednich warunków instytucjonalno-prawnych) pozwoli na przynajmniej częściowe zniwelowanie tej różnicy. Tym samym analiza źródeł finansowania biznesu w Polsce staje się ciekawa również z perspektywy rozwoju gospodarki jako takiej – jeśli chcemy innowacyjności i „przemysłu 4.0”, polscy przedsiębiorcy muszą mieć zapewnione odpowiednie warunki regulacyjne (by móc się rozwijać i akumulować kapitał, w celu późniejszego dokonania inwestycji), a także dostęp do kapitału zewnętrznego – zarówno od partnerów funkcjonujących na rynku prywatnym (i tutaj kluczowa jest rola regulacyjna państwa), jak i od instytucji publicznych (w tym przypadku najważniejsze będą przejrzyste i proste procedury, a także efektywne wydatkowanie środków). Jeśli te dwa warunki zostaną spełnione, z pewnością wzrost innowacyjności w polskiej gospodarce będzie intensywnie akcelerowany.

2. FINANSOWANIE BIZNESU Z UDZIAŁEM ŚRODKÓW PUBLICZNYCH

Jednym z bardziej spektakularnych źródeł finansowania biznesu omawianych na łamach niniejszego raportu, będzie z pewnością finansowanie z udziałem środków publicznych. Narzędzi wykorzystywanych w ramach takiego finansowania jest wiele i nie sposób ich wszystkich omówić na łamach pojedynczego raportu, zatem siłą rzeczy dalsze rozważania zostaną skoncentrowane wokół najistotniejszych z nich.

Uzyskanie dotacji ze środków publicznych możliwe jest już na samym początku drogi przedsiębiorcy – zgodnie z art. 46 ust 1 pkt 2 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy¹⁸, starosta z Funduszu Pracy może przyznać bezrobotnemu lub poszukującemu pracy, jednorazowo środki na podjęcie działalności gospodarczej, na założenie spółdzielni socjalnej lub przystąpienie do niej po założeniu, w tym na pokrycie kosztów pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa związanych z podjęciem tej działalności, w wysokości określonej w umowie, nie wyższej jednak niż sześciokrotna wysokość przeciętnego wynagrodzenia. Jednocześnie trzeba pamiętać o tym, że osoba, która otrzymała z Funduszu Pracy takie środki jest obowiązana dokonać ich zwrotu, jeżeli prowadziła działalność gospodarczą przez okres krótszy niż 12 miesięcy albo jeżeli naruszone zostały inne warunki umowy dotyczące przyznania tych środków. Do składanego wniosku należy załączyć szereg oświadczeń, wynikających z rozporządzeń szczegółowo regulujących warunki przydzielania dofinansowania – spis niezbędnych dokumentów można z reguły znaleźć na stronach internetowych urzędów pracy¹⁹.

Maksymalna kwota dofinansowania (w wysokości sześciokrotnego przeciętnego wynagrodzenia za pracę w sektorze przedsiębiorstw) to - wzięwszy pod uwagę dane o przeciętnym wynagrodzeniu w roku 2017 - ok. 24 tysięcy złotych. Jak wynika z informacji dostępnych na stronie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, tylko w ciągu ostatnich pięciu lat z Funduszu Pracy przeznaczono ponad 4,3 miliarda złotych na dofinansowania na rozpoczęcie działalności gospodarczej²⁰. W 2017 roku planowano przeznaczyć na ten cel niemal 707 milionów złotych. W czasie, za który dostępne są dane, największą kwotę przeznaczono na dofinansowania w roku 2010 – niemal 1,4 miliarda złotych. W latach 2005 – 2014, przy pomocy dotacji z Funduszu Pracy, powstało ponad 461 tysięcy nowych firm²¹. Średnia kwota wsparcia w tym czasie wyniosła 15,9 tysiąca złotych²². Dotacje stanowią wciąż istotny element wspierania początkujących przedsiębiorców – według oficjalnych szacunków, w samym 2016 roku powstały dzięki nim 44 tysiące firm²³.

¹⁸ <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20040991001>.

¹⁹ <http://www.urzadpracy.pl/pl/bezrobotni-i-poszukujacy/finansowe-formy-wsparc/jednorazowe-srodk-na/14842,Jednorazowe-srodk-na-podjecie-dzialalnosci-gospodarczej.html>.

²⁰ <https://www.mpips.gov.pl/praca/fundusz-pracy/informacje-o-wydatkach-funduszu-pracy/>.

²¹ <http://www.bankier.pl/wiadomosc/Bezrobotni-zalozyli-460-tys-firm-w-ciagu-10-lat-7278946.html>.

²² *Ibidem*.

²³ <https://zielonalinia.gov.pl/-/dotacja-z-urzedu-pracy>.

Nie ulega wątpliwości, że dotacje umożliwiły – na przestrzeni ostatnich lat – założenie i rozkręcenie działalności gospodarczej wielu osobom, które pozbawione tych środków, nie dałyby rady rozpocząć prowadzenia swojej firmy. Jednocześnie za każdym razem, gdy rozdysponowane są pieniądze publiczne, należy zwracać szczególną uwagę na efektywność tych wydatków. Brak jest niestety określonych mechanizmów monitorowania losów działalności gospodarczych zakładanych za pieniądze pochodzące z dotacji (a tylko w ten sposób możliwe byłoby wypracowanie lepszych i bardziej efektywnych metod ich przyznawania). Można posiłkować się jedynie prostym rachunkiem polegającym na analizowaniu wpisów do CEIDG, jednak jest to ciężkie do wykonania w skali całego państwa. Statystyki lokalne niejednokrotnie przewijają się w mediach – np. w Radomsku w 2011 roku założono dzięki dotacji 149 firm, spośród których po dwóch latach zostało na rynku 78²⁴. Natomiast w 2012 założono 223 przedsiębiorstwa, a po dwóch latach działalność prowadziło dalej 147 z nich. Oczywiście nie należy z tych statystyk wyciągać pochopnych wniosków – część przedsięwzięć po prostu nie sprawdziła się na rynku, część mogła zostać „zjedzona” przez koszty po przejściu na oskładkowanie ZUS w regularnej wysokości, a niektóre z nich mogły być skazane na porażkę od początku, przez co dotacje im przyznane stanowią całkowicie bezsensowną inwestycję.

Inną formą pomocy finansowej dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą jest choćby program pożyczek na jej podjęcie o nazwie „Wsparcie w starcie”. Jest to program rządowy, a realizuje go Bank Gospodarstwa Krajowego. Środki przyznawane w ramach tego programu pożyczkowego również pochodzą z Funduszu Pracy. Program dedykowany jest studentom ostatniego roku studiów wyższych, absolwentom szkoły lub uczelni wyższej do 4 lat od dnia ukończenia szkoły lub uzyskania tytułu zawodowego oraz zarejestrowanym bezrobotnym. Wartość pożyczki nie może przekraczać 20-krotności przeciętnego wynagrodzenia (aktualnie nieco ponad 90 tysięcy złotych). Pożyczki udzielane są na preferencyjnych warunkach – wysokość oprocentowania to ¼ stopy redyskonta weksli NBP (czyli 0,44 proc.), okres spłaty wynosi nawet do 7 lat, a karencja w spłacie kapitału do roku²⁵. Z dostępnych statystyk wynika, że do stycznia 2018 roku w ramach programu, udzielono 3530 pożyczek na łączną kwotę ponad 225 milionów złotych, z czego tylko 318 pożyczek (opiewających łącznie na kwotę prawie 19 milionów złotych) zostało udzielonych w trakcie trwania pilotażu²⁶.

Potężnym źródłem finansowania przedsiębiorców ze środków publicznych są oczywiście pieniądze przyznawane w ramach funduszy unijnych. Jak można przeczytać na stronie internetowej www.funduszeuropejskie.gov.pl, w latach 2014 – 2020, czyli w bieżącej perspektywie finansowej, na rozwój przedsiębiorstw przeznaczonych ma zostać w sumie 20 miliardów euro, co sprawi, że przedsiębiorcy będą największymi – obok samorządów – beneficjentami funduszy unijnych²⁷. Środki z funduszy mają być przyznawane przede wszystkim na opracowywanie i wdrażanie rozwiązań innowacyjnych oraz inwestowanie w badania i rozwój, informatyzację firm oraz implementację rozwiązań ekologicznych i wsparcie eksportu.

²⁴ <http://radomsko.naszemiasto.pl/artykul/radomsko-ile-firm-zalozonych-z-dotacji-z-pup-wciaz-dziala,3261016,art,t,id,tm.html>.

²⁵ <http://wsparciewstarcie.bgk.pl/program/pozyczka-na-dzialalnosc/warunki-i-zabezpieczenia/>.

²⁶ <http://mojafirma.infor.pl/zakladam-firme/finanse-na-start/769700,3,Jak-uzyskac-pozyczke-z-programu-Pierwszy-biznes-Wsparcie-w-starcie.html>.

²⁷ <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/wsparcie-dla-mikro-malych-lub-srednich-przedsiębiorcow/>.

Jeśli chodzi o pierwszą ze wspomnianych kategorii, najistotniejszy jest Program Operacyjny Inteligentny Rozwój. W jego ramach można otrzymać środki m.in. na:

- projekty B+R w ramach określonego przedsiębiorstwa albo konsorcjum (głównie chodzi o badania przemysłowe oraz eksperymentalne prace rozwojowe - celem jest opracowanie nowych lub istotnie ulepszonych rozwiązań),
- sektorowe projekty B+R, czyli takie, które są istotne dla rozwoju całej branży (chodzi tu zatem nie o prace na poziomie pojedynczego przedsiębiorstwa, bądź nawet ich grupy, lecz o rozwiązywanie służące całemu sektorowi gospodarki),
- stworzenie i rozwijanie infrastruktury B+R (inwestycje w sprzęt i infrastrukturę, służące tworzeniu innowacyjnych produktów i usług),
- pozyskanie patentu lub nieopatentowanej wiedzy technicznej oraz realizacja inwestycji opartej o pozyskaną technologię – wsparcie kierowane jest w tym przypadku do przedsiębiorstw z sektora MSP,
- usługi doradcze służące umiędzynarodowieniu działalności przedsiębiorstwa – ponownie instrument dedykowany jest przedsiębiorstwom z sektora MSP.

Oczywiście sumy, którymi trzeba operować opisując program POIR, są gigantyczne. Na samo wsparcie prowadzenia prac B+R przez przedsiębiorstwa przeznaczone jest ponad 4,5 miliarda euro, z czego niemal 4,1 miliarda euro ma trafić do regionów słabiej rozwiniętych. Ogólny budżet programu to ponad 10 miliardów euro, z czego ponad 8,5 miliarda pochodzić ma ze środków unijnych²⁸. Wg stanu na 31 maja 2018 roku, w ramach programu zawarto 3244 umowy o dofinansowanie, opiewające na kwotę ponad 20 miliardów złotych, co stanowi prawie 58 proc. alokacji środków²⁹. Warto zauważyć, że procent alokacji zwiększył się w ciągu ubiegłego roku o ponad 20 punktów procentowych, co świadczy o pewnej dynamice programu.

W zakresie funduszy europejskich, szczególną uwagę poświęcono przedsiębiorstwom działającym w Polsce wschodniej – dedykowana jest im spora część osobnego programu Polska Wschodnia, nazwana Przedsiębiorcza Polska Wschodnia. W ramach tej części programu, wyodrębnione są cztery działania, przeznaczone dla start-upów oraz przedsiębiorstw z sektora MSP³⁰.

- Platformy startowe dla nowych pomysłów – jest to przedsięwzięcie wspierające start-upy. Skierowane jest do osób w wieku poniżej 35 lat, chcących rozwijać swój biznes w Polsce Wschodniej. Osoby spełniające te kryteria i posiadające pomysł na swoje przedsiębiorstwo, otrzymują w ramach tego działania wsparcie od wybranej przez siebie platformy startowej, obejmujące m.in. pomoc prawną czy doradztwo marketingowe. Ostatecznie, dysponując gotowym produktem, przedsiębiorca może starać się o bezzwrotną dotację w wysokości do 800 tysięcy złotych. Środki przeznaczone na realizację tego działania to 200 milionów euro.

²⁸ <https://www.poir.gov.pl/strony/o-programie/zasady/finansowanie/>.

²⁹ <https://www.poir.gov.pl/strony/o-programie/raporty/raporty/stan-realizacji-programu-inteligentny-rozwoj-na-dzien-31052017-r/>.

³⁰ <https://www.polskawschodnia.gov.pl/strony/o-programie/zasady/co-mozna-zrealizowac/>.

- Internacjonalizacja MSP – w ramach działania, przedsiębiorstwom z sektora MSP przyznawane są dotacje w maksymalnej wysokości 500 tysięcy złotych, których celem jest umożliwienie beneficjentom skorzystania z usług doradczych w zakresie podjęcia ekspansji zagranicznej. Chodzi tu zatem o wybór nowych rynków lub nawiązywanie kontaktów z kontrahentami. Na realizację działania przeznaczono 115 milionów euro.
- Wsparcie ponadregionalnych powiązań kooperacyjnych – w tym działaniu chodzi o wsparcie przedsiębiorców z sektora MSP, którzy działają w ramach ponadregionalnych powiązań kooperacyjnych. Działanie podzielone jest na dwa poddziały, z których jedno dotyczy wdrażania przez MSP innowacji (finalnym efektem ma być wprowadzenie na rynek nowego produktu), a drugie, skierowane do konsorcjów MSP, tworzenia innowacyjnych produktów obejmujących makroregion – chodzi o to, by przedsięwzięcia realizowane w sposób rozproszony przez członków konsorcjum były spójne koncepcyjnie i tworzyły gotową do sprzedaży ofertę. Łącznie, na realizację obu tych poddziałów, przeznaczono 260 milionów euro.
- Wzór na konkurencję – w zakresie tego działania wsparcie udzielane jest dwuetapowo. W etapie pierwszym, firmy mogą otrzymać dotacje o wartości do 100 tysięcy złotych. Pomoc może być przeznaczona na przeprowadzenie audytu wzorniczego i opracowanie na jego podstawie strategii dalszych działań w firmie. W ramach etapu drugiego, firmy mogą ubiegać się o dotację o wartości do 3 milionów złotych, potrzebną na wdrożenie zaplanowanych działań. Na realizację omawianego działania przeznaczono łącznie 144 miliony euro.

Firmy mogą pozyskiwać środki również z programów regionalnych, przeprowadzanych w ramach poszczególnych województw. Realizować w ich zakresie można przede wszystkim projekty o charakterze informatycznym, takie jak np. rozwijanie handlu elektronicznego. Narzędzia wykorzystywane do realizacji programów różnią się pomiędzy regionami – w jednych dostępne są dotacje, w innych z kolei pożyczki na preferencyjnych warunkach³¹. Dla przykładu można wspomnieć Regionalny Program Województwa Mazowieckiego, który daje pewne wyobrażenie o skali przedsięwzięcia – na rynek i rozwój przedsiębiorczości przeznaczonych zostać ma być aż 491,5 miliona euro³².

Pozyskiwanie finansowania ze środków Unii Europejskiej możliwe jest również poprzez ramowe programy UE na lata 2014 – 2020, czyli np. COSME czy Horyzont 2020. W ich przypadku, wsparcie odbywa się nie w ramach dotacji, a za pomocą instrumentów finansowych w postaci preferencyjnych kredytów inwestycyjnych i obrotowych, leasingu czy pożyczek. Oferta dostępna jest dla szerokiej gamy przedsiębiorców – skorzystać z niej mogą zarówno osoby rozpoczynające działalność, jak i funkcjonujący już przedsiębiorcy sektora MSP, lecz również duże firmy. Preferencje dostępne dla przedsiębiorców w ramach tych programów to m.in. niższe wymagane wkłady własne i zabezpieczenia (albo w ogóle ich brak) oraz wydłużony okres finansowania. W ramach programów dostępne są cztery kategorie wsparcia³³.

³¹ https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/19663/ulotka_na_informatyzacje.pdf.

³² <https://www.funduszedlamazowska.eu/o-programie/poznaj-zasady-dzialania-programu/>.

³³ <http://instrumentyfinansoweue.gov.pl/finansowanie-dla-beneficjentow/>.

- Finansowanie dla małych i średnich przedsiębiorców – odbywa się w ramach programu COSME. Schemat udzielania tego wsparcia wygląda następująco: Bank Gospodarstwa Krajowego, ze wsparciem Unii Europejskiej, udostępnia gwarancje bankom komercyjnym oraz grupie banków spółdzielczych. Te podmioty z kolei udzielają mikro, małym i średnim przedsiębiorcom kredytów o wysokości do 150 tysięcy złotych. Gwarancje obejmują okres do 99 miesięcy w przypadku kredytów inwestycyjnych i do 27 miesięcy w przypadku kredytów obrotowych. Dzięki temu przedsiębiorcy mogą skorzystać z dużej preferencji, którą jest brak konieczności przedstawienia zabezpieczenia majątkowego. Ponadto w ramach programu COSME, bank PKO BP oferuje przedsiębiorcom o niższej wiarygodności kredytowej (np. ze względu na krótki czas prowadzenia działalności), leasing oraz pożyczki w wysokości od 100 do 600 tysięcy złotych.
- Finansowanie dla innowatorów – w ramach programu Horyzont 2020, bank PKO BP oferuje przedsiębiorcom zatrudniającym do 500 pracowników oraz spełniającym przynajmniej jedno z kryteriów innowacyjności³⁴ preferencyjny leasing i pożyczki. Wartość finansowania mieści się w przedziale od 100 tysięcy do 4 milionów złotych.
- Finansowanie dla mikroprzedsiębiorców oraz przedsiębiorstw społecznych – wsparcie polega w tym przypadku na udzielaniu preferencyjnych mikropożyczek w ramach programu UE na rzecz zatrudnienia i innowacji społecznych „EaSI”. Działając na konkretnych przykładach – Nest Bank oferuje mikroprzedsiębiorcom kredyty do wysokości 100 tysięcy złotych z obniżoną marżą i zerową prowizją. Towarzystwo Inwestycji Społeczno-Ekonomicznych TISE S.A. udziela natomiast w ramach Europejskiego Instrumentu Mikrofinansowego Progress preferencyjnych mikropożyczek przeznaczonych na rozwijanie mikroprzedsiębiorstw – maksymalna wysokość takiej pożyczki to 25 tysięcy euro.
- Finansowanie dla dużych projektów – przeznaczone jest ono dla przedsiębiorców realizujących projekty o dużej wartości. Wartość finansowania to powyżej 7,5 miliona euro i przyznawane jest ono za pomocą pożyczek udzielanych bezpośrednio przez Europejski Bank Inwestycyjny w ramach programu Horyzont 2020.

Potężnego zastrzyku gotówki udzielił nam Europejski Bank Inwestycyjny podczas ubiegłorocznej edycji Forum Ekonomicznego w Krynicy Zdroju – udzielono kredytów w łącznej kwocie niemal miliarda euro, z czego 730 milionów euro na prace badawczo-rozwojowe³⁵. Były to pierwsze operacje przeprowadzone przez EBI w ramach instrumentu finansowego InnovFin Science, funkcjonującego w ramach wspomnianego już programu Horyzont 2020. InnovFin Science ma wspierać inwestycje w badania naukowe i innowacje – instrument udostępniany jest bezpośrednio przez EBI poprzez operacje dłużne lub kapitałowe powyżej 25 milionów euro³⁶. Nie ulega jednak wątpliwości, że środki przeznaczone zostały dla największych podmiotów, szczególnie z branży energetycznej, a także dla jednostek naukowych, dlatego należy je wyodrębnić spośród poszczególnych źródeł potencjalnego finansowania dostępnych dla MSP, a nawet dużych firm funkcjonujących na rynku.

³⁴ http://www.instrumentyfinansoweue.gov.pl/oferta/kryteria_innowacyjnosci.php#innovfin_smeg.

³⁵ https://www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/dla-mediow/informacje-prasowe/-/asset_publisher/6PxF/content/1-mld-euro-wsparcia-ebi-dla-polskiej-energetyki-i-nauki/pop_up?redirect=https%3A%2F%2Fwww.mf.gov.pl%2Fministerstwo-finansow%2Fdla-mediow%2Finformacje-prasowe%3Fp_p_id%3D101_INSTANCE_6PxF%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dpop_up%26p_p_mode%3Dview%26p_r_p_564233524_tag%3Dplanu%26p_p_id%3D101_INSTANCE_6PxF_changeViewTo%3Dabstracts.

³⁶ *Ibidem*.

Jeśli chodzi o konkretne kanały finansowania dostępne w 2018 roku, można wyszczególnić choćby następujące:

- w ramach Programu Inteligentny Rozwój, NCBiR ogłosiło przeznaczony dla mikro, małych i średnich przedsiębiorców z regionów słabiej rozwiniętych dwa konkursy w ramach działania „Badania przemysłowe i prace rozwojowe realizowane przez przedsiębiorstwa”. Do udziału w konkursach mogą zgłaszać się firmy, które prowadzą albo planują prowadzić prace badawczo – rozwojowe, których rezultatem miały być nowy towar lub usługa (ewentualnie znaczące udoskonalenie już istniejących); Efekt prac ma się zatem potencjalnie nadawać do komercyjnego zastosowania. Łączny budżet obu konkursów to 1,4 mld zł³⁷,
- ogłoszonych ma zostać szereg konkursów odbywających się w ramach programów sektorowych. Wszystkie mają dotyczyć regionów słabiej rozwiniętych (czyli w praktyce większości, poza Mazowszem) – konkursy będą przeznaczone m.in. dla przedsiębiorstw z branży gospodarowania odpadami, farmaceutycznej czy też motoryzacyjnej,
- NCBiR ma ogłosić konkurs w ramach działania „Wsparcie inwestycji w infrastrukturę B+R przedsiębiorstw” – w jego ramach przyznane zostaną bezzwrotne dotacje na budowę lub rozbudowę laboratoriów,
- od końca maja do końca lipca trwa nabór wniosków do konkursu przeprowadzanego przez PARP w ramach poddziałania „Wdrażanie innowacji przez MŚP na przygotowanie i wdrożenie innowacyjnego produktu lub usługi”. Dofinansowanie może zostać przeznaczone na zakup usług doradczych, zakup praw własności intelektualnej (w tym patentowych czy know how), a także na zakup maszyn i urządzeń - o dofinansowanie w maksymalnej wysokości 7 milionów złotych mogą ubiegać się firmy z sektora MSP, które w ostatnim roku obrotowym zatrudniały co najmniej 5 pracowników, osiągały roczny przychód nie mniejszy niż 600 tys. zł przez 3 lata przed złożeniem wniosku, a także przynajmniej od 6 miesięcy należą do ponadregionalnego powiązania kooperacyjnego³⁸,
- do 22 listopada trwa nabór wniosków do prowadzonego przez PARP konkursu „Bony na innowacje dla MŚP” – polega on na przyznawaniu dofinansowania na zakup usług polegających na opracowaniu szeroko pojętych innowacyjnych rozwiązań (nowy lub znacząco ulepszony wyrób, technologia, projekt wzorniczy albo usługa) przez jednostki naukowe - maksymalna kwota dofinansowania to 340 tysięcy złotych przy poziomie dofinansowania do 85 proc.³⁹.

Trzeba zaznaczyć, że wymienione wyżej konkursy to tylko niewielka część możliwych do wykorzystania szans na pozyskanie przez przedsiębiorców zewnętrznego finansowania ze środków pochodzących z Programów Operacyjnych UE. Jak zatem widać, możliwości finansowania dostępne w ramach unijnych funduszy i programów są bardzo szerokie.

³⁷ <http://www.rp.pl/Firma/312299990-Fundusze-unijne---na-co-wsparcie-dla-firm-w-2018-r.html> - źródło także do dwóch następnych punktów.

³⁸ https://popw.parp.gov.pl/poddzialanie-1-3-1-wdrazanie-innowacji-przez-msp/poddzialanie-1-3-1-wdrazanie-innowacji-przez-msp?_ga=2.90189786.1988397124.1528840259-539838035.1528840259.

³⁹ https://poir.parp.gov.pl/poir232/poddzialanie-2-3-2-bony-na-innowacje-dla-msp?_ga=2.81724503.1988397124.1528840259-539838035.1528840259.

Okazuje się jednak, że wciąż niewielu przedsiębiorców z sektora MSP decyduje się z nich korzystać. Według badań Fundacji Kronenberga, co trzeci mikroprzedsiębiorca próbował korzystać z funduszy unijnych⁴⁰. Niestety efekt w postaci dofinansowania uzyskano tylko w jednej trzeciej przypadków. Znamienny jest fakt, że z badań wynika, iż nawet przedsiębiorcy, którzy uzyskali dofinansowanie, uznają procedury starania się o nie za trudne i uciążliwe (43 proc. spośród nich tak je oceniło, podczas gdy wśród podmiotów, które się o dotację ubiegały, ale jej nie otrzymały, było to 72 proc.). Ten intuicyjny wniosek, jakoby większość przedsiębiorców była zniechęcona do ubiegania się o unijne fundusze przez skomplikowane procedury, wydają się potwierdzać również inne ankiety. Jak wynika z badania przeprowadzonego pod koniec roku 2014⁴¹, zaledwie 20 proc. przedsiębiorców z sektora MSP deklaruje, że w przeszłości skorzystało z dotacji unijnych. 17 proc. z kolei twierdzi, że złożyło swoją aplikację, ale ostatecznie z dotacji nie skorzystało. Jednocześnie przedsiębiorcy mają raczej dobrą opinię o funduszach unijnych – zdaniem 85 proc. z nich, przyczyniają się one do zwiększenia konkurencyjności przedsiębiorstw, a 88 proc. respondentów twierdzi, że fundusze przyczyniają się również do wzrostu innowacyjności firm. Jednocześnie ankietowani stwierdzili że dostępność funduszy unijnych dla firm jest ograniczona (80 proc. odpowiedzi twierdzących) oraz że korzystanie z nich wymaga znajomości skomplikowanych procedur (85 proc. odpowiedzi twierdzących). Wydaje się, że do tych zarzutów można się przynajmniej częściowo przychylić. By skorzystać ze środków pochodzących z unijnych funduszy należy złożyć wniosek o dofinansowanie, wraz z załącznikami, następnie podpisać umowę oraz każdorazowo składać wnioski o płatność, na podstawie których środki są wypłacane⁴². Przy okazji trzeba pamiętać o kwalifikowalności kosztów, składaniu sprawozdań z postępów w realizacji projektu oraz zachować tzw. okres trwałości, polegający na zachowaniu w niezmienionej formie i wymiarze efektów projektu, których osiągnięcie zostało zadeklarowane we wniosku o dofinansowanie⁴³. Dla firm z sektora MSP są to 3 lata. Można sobie zatem faktycznie wyobrazić, iż dla osoby prowadzącej bardzo niewielkie przedsiębiorstwo, konieczność dopełnienia tylu formalności może być uciążliwa.

Różnie można również oceniać efektywność wydatkowania środków z funduszy i programów unijnych w Polsce. O ile bowiem w bieżącej perspektywie finansowej wspierane są projekty takie, jak np.⁴⁴ budowa prototypowych tomografów wykorzystujących nowoczesne metody do wspomaganiania badań nad terapiami nowotworowymi, opracowanie systemu umożliwiającego przekształcenie maszyn vendingowych w inteligentne automaty sprzedażowe czy też stworzenie pierwszej polskiej biodrukarki do implantów wchłaniających, o tyle dużym zainteresowaniem mediów cieszyło się wspieranie w przeszłości aplikacji dla miłośników koni (ponad 670 tysięcy złotych dotacji) czy też platformy komunikacyjnej dla środowiska golfowego (niemal 640 tysięcy złotych)⁴⁵.

⁴⁰ http://www.citibank.pl/poland/kronenberg/polish/files/institucionalne_wsparcie_mikrofirm.pdf.

⁴¹ http://dotacjomat.pl/wp-content/uploads/2015/02/raport-dotacjomat.pl_.pdf.

⁴² https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/skorzystaj/wzory-dokumentow/#Wniosek_proc.20o_proc.20dofinansowanie.

⁴³ <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/skorzystaj/obowiazki/>.

⁴⁴ <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/projekty/lista-projektow/lista-projektow-realizowanych-z-funduszy-europejskich-w-polsce-w-latach-2014-2020/>.

⁴⁵ <http://wpolityce.pl/polityka/312997-w-internecie-furora-robi-lista-absurdalnych-dotacji-jak-to-szlo-na-tasmach-bienkowskiej-robilismy-kontrola-po-to-by-wyszlo-ze-jest-dobrze-sprawdz>.

Przeznaczanie środków publicznych na pomoc dla przedsiębiorców można oceniać dwojako. Kierując do firm pomoc finansową pochodzącą ze środków publicznych, można oczywiście umożliwić im przeprowadzanie ambitnych przedsięwzięć, których dokonanie byłoby bez takiego wsparcia niemożliwe. Trzeba jednak pamiętać o tym, że wspomniane „środki publiczne” nie biorą się znikąd – jest to w znakomitej części suma wszystkich danin publicznych opłacanych przez obywateli danego państwa. Stąd też, przy dystrybuowaniu tych środków, należy zwracać szczególną uwagę na to, w jaki sposób są one wydatkowane i przez kogo. Najprostszym zatem postulatem wydaje się być stosowanie takich mechanizmów, które zapewniają przydzielanie środków publicznych jedynie projektom rzeczywiście przydatnym (czyli realnym do wykonania i możliwym do zmonetyzowania w jakiś sposób). Z drugiej jednak strony, procedur nie wolno komplikować ponad potrzebę – jak można wywnioskować z wyników badań przytoczonych powyżej, dla znakomitej części przedsiębiorców z sektora MSP, przejście przez szereg procedur i dopełnienie licznych obowiązków formalnych wciąż stanowi ogromną przeszkodę w ubieganiu się o środki z funduszy unijnych.

3. FINANSOWANIE BIZNESU PRZEZ PODMIOTY KOMERCYJNE

Przyjąć należy, że podmiotami komercyjnymi finansującymi biznes są przede wszystkim banki. W odpowiedniej ocenie sytuacji przedsiębiorców poszukujących finansowania w bankach, może pomóc rzut okiem na oferty, które pięć największych banków w Polsce (PKO BP, Pekao S.A., BZWBK, mBank i ING Bank Śląski)⁴⁶ kieruje do firm.

Wszystkie z wymienionych podmiotów posiadają w ofercie takie produkty, jak kredyty obrotowe, kredyty inwestycyjne, leasing czy faktoring. Krótkie podsumowanie ofert kredytowych znajduje się w poniższej tabeli (każdemu z banków przypisano numer).

BANK/ PRODUKT	KREDYT OBROTOWY	KREDYT INWESTYCYJNY
Bank nr 1	Standardowy czas kredytowania 12 miesięcy z możliwością przedłużenia okresu do 3 lat. Do 150 tys. zł brak konieczności przedstawienia zabezpieczenia. Rozpatrzenie wniosku bez opłat, min. 3,5 proc. prowizji przygotowawczej.	Kredyt do 80 lub 90 proc. wartości inwestycji. Okres kredytowania do 15 lat. Możliwość karencji do 18 miesięcy, stawki prowizji takie same jak przy kredycie obrotowym.
Bank nr 2	Okres kredytowania do 36 miesięcy. Warunki kredytowania i wysokość kredytu elastyczne – ustalone w zależności od okresowego zapotrzebowania na kapitał obrotowy.	Kwota kredytu i okres finansowania uzależnione są od potrzeb klienta i oceny jego kondycji finansowej, a także finansowanego przedsięwzięcia.
Bank nr 3	Czas kredytowania do 5 lat. Możliwość skorzystania z kredytów w formie linii odnawialnych – wówczas opcja wielokrotnego wykorzystania przyznanego limitu.	Kredyt udzielany do 10 lat. Może wynosić do 100 proc. wartości nakładów inwestycyjnych netto. Kredyt może być przyznany m.in. na zakup: gruntu pod nowe inwestycje, nieruchomości zabudowanych czy środków trwałych, a także na remont i modernizację środków trwałych albo nieruchomości. Możliwe jest również refinansowanie, za pomocą tego kredytu, kredytu inwestycyjnego udzielonego przez inny bank.
Bank nr 4	Kredyt udzielany na dowolny cel związany z bieżącą działalnością firmy. Okres kredytowania do 36 miesięcy, brak konieczności ustanawiania zabezpieczeń rzeczowych do 500 tysięcy zł.	Okres kredytowania do 20 lat, możliwość sfinansowania do 90 proc. wartości inwestycji. Brak zabezpieczeń rzeczowych do 500 tys. zł, szybka decyzja kredytowa przy kwocie do miliona złotych.

⁴⁶ <http://getka.pl/ranking-najwiekszych-bankow-w-polsce-2017/>.

BANK/ PRODUKT	KREDYT OBROTOWY	KREDYT INWESTYCYJNY
Bank nr 5	Przeznaczony wyłącznie na zakup majątku obrotowego, uruchamiany po przedstawieniu faktury. Okres kredytowania do 36 miesięcy. Kwota kredytu na finansowanie kontraktu nie może przekroczyć 60 proc. wartości kontraktu netto.	Okres kredytowania do 10 lat, finansowanie do 80 proc. wartości inwestycji. Możliwe częściowe pokrycie nakładów inwestycyjnych poniesionych w ciągu 6 miesięcy przed złożeniem wniosku – w zależności od ich rodzaju, od 30 do 80 proc. wartości.

Jak widać, największe polskie banki dysponują dosyć zróżnicowaną ofertą kredytową dla firm. Dodatkowo większość z nich oferuje produkty dedykowane bezpośrednio przedsiębiorcom z sektora MSP, a niektóre również kredyty na rozpoczęcie działalności gospodarczej („kredyty na start”). Trzeba zwrócić uwagę na fakt, że sposób prezentowania informacji o kredytach dostępnych dla przedsiębiorców na stronach internetowych banków, często bywa nie do końca przejrzysty. Rozróżniane są np. kredyty „dla przedsiębiorców” i „dla firm”, a w zakładkach dedykowanych poszczególnym produktom często na próżno szukać szczegółowych informacji o kosztach kredytu czy jego maksymalnej kwocie. Z jednej strony można to wytłumaczyć faktem, że banki zwracają często uwagę na elastyczność swoich ofert, z drugiej jednak oznacza to dodatkową trudność dla przedsiębiorcy, który szuka źródeł finansowania swojej działalności.

Jak już wcześniej wspomniano, instrumentami finansowania przedsiębiorstw są jednak nie tylko kredyty, ale również leasing czy faktoring. Warto więc przybliżyć nieco informacji na temat tych dwóch ostatnich form.

Definicję leasingu przytoczono już na wcześniejszych stronach raportu. W tej chwili trzeba zaznaczyć, że korzystanie z leasingu wiąże się z szeregiem korzyści (m.in. podatkowe – raty stanowią koszt uzyskania przychodu oraz operacyjne – umowa leasingu zawarta na czas określony pozwala na łatwe zaplanowanie gospodarowania środkami trwałymi)⁴⁷. Jednocześnie zaznaczyć trzeba, że korzystanie z leasingu nie jest wolne od ryzyka – jego przedmiot pozostaje własnością finansującego (choć możliwe jest zaznaczenie w umowie opcji wykupu). Wydaje się jednak, że zalety leasingu przesłaniają jego wady i staje się on coraz bardziej popularną formą finansowania przedsiębiorstw. W 2017 roku, firmy leasingowe sfinansowały aktywa warte ponad 67,8 miliardów złotych, a trzeba zaznaczyć, że wg szacunków aż 71 proc. podmiotów korzystających z leasingu to mikro i małe firmy⁴⁸. Całkowity aktywny portfel branży leasingowej opiera na 119,3 mld zł (w porównaniu do 127 mld zł w przypadku kredytów inwestycyjnych). Dostępne są już ponadto dane za pierwszy kwartał roku 2017 – okazuje się, że polska branża leasingowa urosła (w stosunku rok do roku) o 20,9 proc. Większość finansowanych aktywów to pojazdy (46,5 proc.), transport ciężki (27,1 proc.) oraz maszyny i inne urządzenia, w tym IT (24,7 proc.)⁴⁹.

⁴⁷ <https://www.pb.pl/leasing-zalety-i-wady>.

⁴⁸ http://leasing.org.pl/files/uploaded/stabilny/ZPL_Wyniki_proc.20bran_proc.C5_proc.BCy_proc.20leasingowej_proc.20w_proc.202017r_30.01.2018_v2.pdf.

⁴⁹ http://leasing.org.pl/files/uploaded/ZPL_Infografika_1_KW_2018.pdf.

Wspomniane wyżej dane i informacje mają również odzworowanie w statystykach. Z przeprowadzonych na zlecenie BZWBK Leasing badań wynika, że 36 proc. firm z sektora MSP korzysta z leasingu, a zadowolonych z takiej formy finansowania jest aż 90 proc. z nich⁵⁰. Jednocześnie nie sposób nie zauważyć, że 52 proc. firm z sektora nie korzystało z leasingu i nie ma takiego zamiaru. Ze statystyk wynika, że w Polsce ok. 30 proc. inwestycji mikro, małych i średnich przedsiębiorstw finansowane jest za pomocą leasingu (średnia dla Europy to 19 proc.)⁵¹.

W ostatnim czasie Ministerstwo Finansów wyszło niestety z inicjatywą, która – wzięwszy pod uwagę fakt, że większość leasingowanych aktywów to pojazdy – negatywnie wpłynie na rynek leasingu i zniechęci przedsiębiorców do korzystania z tej formy finansowania. Chodzi tu o propozycję, by ograniczyć kwoty rat, które można wliczyć do kosztów podatkowych do 150 tysięcy złotych, a w przypadku w którym pojazd wykorzystywany jest nie tylko do celów służbowych, do połowy wartości tegoż pojazdu⁵². Tym samym zneutralizowana zostanie główna przewaga podatkowa leasingu nad zakupem na własność. Jest to niezrozumiałe o tyle, że rynek samochodów osobowych w ostatnich latach rósł wyjątkowo dynamicznie, m.in. właśnie dzięki leasingowi, który pozwala przedsiębiorcom korzystać z nowszej floty pojazdów. Prawodawca planuje zatem wręcz wprost zniechęcić przedsiębiorców do korzystania z leasingu, co – w kontekście niniejszego opracowania – należy zdecydowanie potępić. Związek Przedsiębiorców i Pracodawców opublikował w tej sprawie stanowisko, w którym dogłębniej opisane jest całe zagadnienie i jego potencjalne skutki⁵³.

Przyglądając się faktoringowi, bardzo łatwo jest dostrzec jego podstawowe zalety. Przede wszystkim zapewnia on szybki dostęp do gotówki oraz oszczędność czasu poświęcanego na administrowanie należnościami. Tym samym pozytywnie wpływa on na płynność finansową przedsiębiorstw, jednocześnie nie obciążając bilansu firmy (co różni go np. od kredytu obrotowego)⁵⁴. Można uznać, że faktoring będzie w wielu przypadkach droższy od kredytu, jednak de facto bardzo redukuje on ryzyko prowadzenia działalności, zatem stanowi opłacalną alternatywę dla innych źródeł finansowania.

Z uwagi na swój charakter, faktoring rozwiązuje jeden z głównych problemów w prowadzeniu działalności, z jakimi stykają się przedsiębiorcy z sektora MSP, a mianowicie zatory płatnicze, z którymi ma kłopot 81 proc. mikro, małych i średnich firm. W roku 2017, firmy faktoringowe wykupiły wierzytelności o wartości ponad 185 mld złotych (16,7 proc. wzrost obrotów w ujęciu rdr)⁵⁵. Na korzystanie z faktoringu decyduje się coraz więcej

⁵⁰ <https://www.fmleasing.pl/aktualnosci/36-firm-msp-korzysta-z-leasingu-zadowolona-az-90-z-nich>.

⁵¹ https://gf24.pl/biznes-raport/item/download/122_6946b0238fbd7f607121355e7de598f.

⁵² https://www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/wiadomosci/aktualnosci/ministerstwo-finansow2/-/asset_publisher/M1vU/content/3xp-w-praktyce-%E2%80%93-kolejne-uproszczenia-podatkowe?redirect=https%3A%2F%2Fwww.mf.gov.pl%2Fministerstwo-finansow%3Fp_id%3D101_INSTANCE_NsX0%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3D_118_INSTANCE_9Jwz__column-1%26p_p_col_count%3D1#p_id_101_INSTANCE_M1vU_.

⁵³ <http://zpp.net.pl/wp-content/uploads/2018/06/Stowarzyszenie-ZPP-ws.-propozycji-zmian-dot.-leasingu-samochod%C3%B3w-osobowych.pdf>.

⁵⁴ <https://www.wprost.pl/156306/Zalety-i-wady-faktoringu>.

⁵⁵ http://www.outsourcingportal.eu/pl/userfiles/image/raporty/2017/lipiec/17/PZF_wyniki_ryнку_2017_II_Q_inf_pras.pdf.

przedsiębiorców z sektora MSP, choć wciąż nie jest to ogromny odsetek – 14 proc. w 2017 roku⁵⁶. Tak niewielka popularność faktoringu jest poniekąd zaskakująca, ponieważ jego odczuwalne efekty będą właśnie przede wszystkim przez mniejszych przedsiębiorców, którzy z zasady dysponują gorszą pozycją negocjacyjną niż duże podmioty, a jednocześnie często nie posiadają odpowiednich zasobów, by skutecznie i szybko egzekwować swoje należności. Jednocześnie należy zwrócić uwagę na fakt, iż dla dużej części firm MSP, faktoring wciąż stanowi stosunkową nowość, a jego popularność zwiększa się. Wciąż powstają nowe firmy oferujące produkty „skrojone” specjalnie pod potrzeby mikro, małych i średnich przedsiębiorców. Według oceny jednego z takich przedsiębiorstw, firmy Magellan, nisza, którą stanowią usługi finansowe dla sektora MSP to wciąż ok. 12 proc. rynku⁵⁷.

Trzeba zwrócić uwagę na fakt, że istnieje duża rzesza przedsiębiorców, którzy nie mogą korzystać z faktoringu jako formy finansowania. Problem wynika z treści ustawy o działalności leczniczej, a konkretniej z jej art. 54 ust. 5, zgodnie z którym czynność prawna mająca na celu zmianę wierzyciela samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej może nastąpić po wyrażeniu zgody przez podmiot tworzący. De facto zatem, jako że tryb wydawania takiej zgody albo odmowy nie jest w żaden sposób w ustawie opisany, tak samo jak i nie wskazuje się na jej status prawny, podmioty tworzące albo odmawiają wyrażenia zgody bez udzielenia żadnego uzasadnienia, albo wręcz ignorują prośby o wyrażenie zgody na zmianę wierzyciela. Tym samym dostawcy produktów i usług do szpitali publicznych co do zasady nie mogą korzystać z faktoringu, jako sposobu finansowania swojej działalności.

Powyższe dane z pewnością robią wrażenie, jednak jeśli spojrzeć na raport przygotowywany przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości, pt. „Raport o stanie sektora MSP 2017”, okazuje się, że z zewnętrznych źródeł finansowania inwestycji korzysta wciąż bardzo niewiele przedsiębiorstw z sektora MSP. Z kredytów i pożyczek krajowych korzysta w tym celu niewiele ponad 17,5 proc. z nich⁵⁸. Generalne nakłady inwestycyjne finansowane są przez MSP w ponad 62 proc. przypadków ze środków własnych.

Co ciekawe, w 2017 roku odsetek osób twierdzących, że dostępność kredytów zwiększyła się, zrównał się z odsetkiem tych, którzy twierdzili, że dostępność spadła⁵⁹. Jest to o tyle interesujące, że w 2016 roku odsetek osób twierdzących, że dostępność kredytów spadła, wynosił 15 proc., podczas gdy odsetek osób uważających przeciwnie wyniósł 12 proc. Wygląda więc na to, że dane z roku 2017 prezentują się odpowiednio bardziej optymistycznie.

Jednocześnie z badania zleconego przez Związek Banków Polskich i przeprowadzonego przez CBM Indicator⁶⁰ wynika, że 43 proc. mikro i małych firm wymienia kredyt jako źródło swojego finansowania. Spośród 366 mld złotych kredytów dla firm, 206,5 mld było

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ https://www.aow.pl/media_o_nas,472,faktoring_otwiera_sie_na_uslugi_dla_sektora_msp.

⁵⁸ https://www.parp.gov.pl/images/PARP_publications/pdf/raport_proc.20o_proc.20o_sektora_proc.20msp_proc.20w_proc.20polsce_2017.pdf.

⁵⁹ <https://www.nbp.pl/systemfinansowy/dostepnosc-finansowania.pdf>.

⁶⁰ <http://www.pap.pl/aktualnosci/o-gospodarce-z-pko-bp/news,1452588,zbp-ponad-polowa-msp-korzysta-z-kredytow-.html>

w 2017 roku przeznaczonych dla firm z sektora MSP. Co ciekawe przedsiębiorcy wskazują na doradztwo w zakresie wykorzystania i rozliczania środków unijnych, jako dodatkowe usługi lub produkty, które byliby skłonni zakupić za pośrednictwem banku, co wydaje się potwierdzać postawioną wcześniej tezę dotyczącą poziomu skomplikowania procedur związanych z przyznawaniem środków UE.

Jak wynika z opracowania NBP, luka finansowa sektora MSP wciąż wynosi ok. 10 proc.⁶¹. Można zatem potwierdzić tezę wysnutą przez jedną z firm faktoringowych i zaznaczyć, iż faktycznie – mimo kreowania kolejnych ofert dedykowanych najmniejszym przedsiębiorcom – cały czas istnieje na rynku poważna nisza związana z finansowaniem mikro, małych i średnich przedsiębiorców. Ciężko stwierdzić, na ile wynika to z przyczyn obiektywnych, takich jak wspomniana wyżej niewystarczająca zdolność kredytowa, a na ile ze zwyczajnej niechęci przedsiębiorców do korzystania z obcych źródeł finansowania⁶². W odniesieniu do tej drugiej, trudno jest równocześnie stawiać stanowcze jej oceny – z jednej strony, tak konserwatywne podejście polskich przedsiębiorców pozwala na bezpieczne uniknięcie wielu zawirowań na rynku, takich jak np. kryzysy gospodarcze, z drugiej jednak strony może w krótkim okresie negatywnie wpływać na stopę inwestycji (ze względu na przedsięwzięcia, które przedsiębiorcy mogliby i chcieli zrealizować, gdyby uzyskali finansowanie zewnętrzne, którego jednak nie chcą)⁶³.

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² <http://serwisy.gazetaprawna.pl/msp/artykuly/626379,kredyty-dla-firm-przedsiębiorcy-nie-chca-pozyczac-od-bankow.html>.

⁶³ <http://pierwszymilion.forbes.pl/male-firmy-w-polsce-nie-chca-brac-kredytow-to-zle-,artykuly,171736,1,1.html>.

4. FINANSOWANIE BIZNESU ZE ŚRODKÓW WŁASNYCH PRZEDSIĘBIORCÓW

Jak już wspomniano wcześniej – polscy przedsiębiorcy finansują swoje działalności przede wszystkim ze środków własnych. W zależności od opracowania, szacuje się że taki sposób finansowania przedsiębiorstwa wybiera od ponad 60 proc. do aż 84 proc.⁶⁴ firm. Istnieją badania, zgodnie z którymi aż 52 proc. firm z sektora MSP nie korzysta z zewnętrznych źródeł finansowania⁶⁵. Według niektórych źródeł, w 2018 roku ponad 90 proc. firm zamierza finansować swój rozwój ze środków własnych (wzrost o 10 pp. w stosunku do roku 2017), podczas gdy zaledwie ponad 27 proc. planuje skorzystać ze środków pochodzących z programów Unii Europejskiej⁶⁶. Nieco ponad 42 proc. chce rozwijać swoje działalności dzięki kredytom, a tylko 10,6 proc. planuje polegać na innych źródłach finansowania, tj. np. leasingu⁶⁷. Dane z Polski są w zasadzie zbieżne ze statystykami europejskimi. Dla ponad 40 proc. przedsiębiorców z sektora MSP w strefie euro, kredyty nie stanowią istotnego źródła finansowania⁶⁸. Ok. 50 proc. firm nie uważa leasingu za ważne narzędzie, a ponad 90 proc. uznaje, że faktoring nie jest istotnym źródłem finansowania⁶⁹. Jednoznacznie świadczy to o tym, że w skali europejskiej również mamy do czynienia z samofinansowaniem się przedsiębiorców. Trzeba też zaznaczyć, że w strefie euro zauważyć można negatywną lukę finansowania zewnętrznego, tj. popyt na finansowanie zewnętrzne jest nieproporcjonalnie mały w stosunku do poczynionych ułatwień w zakresie dostępu do finansowania⁷⁰. Dla firm ze strefy euro, kwestie dostępu do środków finansowych stanowią jeden z najmniejszych problemów związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej.

Przedsiębiorstwa w Polsce finansują się zatem bezpośrednio z wypracowanego zysku albo z oszczędności. W 2016 roku przeciętne mikroprzedsiębiorstwo uzyskało nadwyżkę przychodów nad kosztami w wysokości ponad 62 tysięcy złotych. Wskaźnik ten rósł od 2012 roku, gdy wyniósł niewiele ponad 49 tysięcy złotych, do 2015, gdy osiągnął pułap 65,5 tysiąca zł, jednak jak widać w ciągu 2016 roku spadł o ponad 3 tysiące złotych⁷¹. Jeśli chodzi o przedsiębiorstwa zatrudniające więcej niż 9 osób, w roku 2016 osiągnęły one ogółem zyski netto w wysokości ponad 145 mld złotych⁷². Jednocześnie według szacunków przedstawionych przez premiera Mateusza Morawieckiego, oszczędności polskich firm to łącznie ok. 250 miliardów złotych⁷³. Naturalnie jest to potencjalnie bardzo duży zasób

⁶⁴ <https://www.tms.pl/aktualnosci/finansowanie-dzialalnosci-z-wlasnych-srodkow-deklaruje-84-proc-firm-big-infomonitor>.

⁶⁵ <http://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/593405,ponad-polowa-malych-i-srednich-firm-finansuje-sie-z-wlasnych-srodkow.html>.

⁶⁶ <https://www.bcc.org.pl/wp-content/uploads/2018-01-08-przedsiębiorcy-prognozują-2018-r-i-podsumowują-2017-badanie-bcc.pdf>.

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/ecb.accessstofinancesmallmediumsizedenterprises201711.en.pdf?beb1832df4af9efa945a5a1f7b99eeb7>.

⁶⁹ *Ibidem*.

⁷⁰ *Ibidem*.

⁷¹ <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/przedsiębiorstwa-niefinansowe/dzialalnosc-przedsiębiorstw-o-liczbie-pracujących-do-9-osob-w-2016-roku,21,5.html>.

⁷² <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/przedsiębiorstwa-niefinansowe/wyniki-finansowe-przedsiębiorstw-niefinansowych-w-okresie-styczeń-grudzień-2017-roku,12,30.html>.

⁷³ <http://www.polskieradio.pl/42/1699/Artykul/1556656,Czy-oszczednosci-polskich-firm-pomoga-polskiej-gospodarce>.

możliwy do wykorzystania inwestycyjnego. Jak wynika bowiem z teorii ekonomii, w dłuższej perspektywie o poziomie inwestycji decyduje długoterminowy poziom oszczędności⁷⁴ – jest zatem dokładnie odwrotnie niż w krótkim horyzoncie czasowym, w którym środki zaoszczędzone część komentatorów postrzega jako „marnotrawione” poprzez bezużyteczne zaleganie na kontach.

O skłonności do oszczędzania decyduje również oczywiście poziom zadłużenia przedsiębiorstwa i jego dostęp do finansowania zewnętrznego, pochodzącego z rynku kapitałowego. Z badań wynika, że im bardziej zadłużona firma i im lepszy dostęp do ww. finansowania posiada, tym mniejsze gromadzi zasoby środków pieniężnych⁷⁵. Zdaniem niektórych ekspertów, wręcz potencjalną przyczyną wzrostu akumulacji środków pieniężnych, jest planowany wzrost nakładów na badania i rozwój.

Jak już zaznaczono, polscy przedsiębiorcy bardzo ostrożnie podchodzą do obcych źródeł finansowania. Jak wynika z badań PARP, niewiele mniej niż połowa przedsiębiorców deklaruje, że zdecydowałaby się zadłużyć w banku tylko i wyłącznie w przypadku dużych kłopotów finansowych. Mikrofirmy dodatkowo obawiają się, czy będą w stanie takie zobowiązanie spłacić⁷⁶. Przyczyn takiego stanu rzeczy może być przynajmniej kilka – z pewnością częściowo odpowiadają za to takie czynniki, jak choćby wciąż niewystarczająco szeroka oferta proponowana przez banki i instytucje finansowe czy w przypadku narzędzi nowszych niż kredyt, takich jak faktoring, brak wiedzy na ich temat. W dużej jednak mierze taka struktura finansowania polskich przedsiębiorstw wynika również z niechęci przedsiębiorców do uzależniania się od obcego źródła kapitału i zaciągania zobowiązań, które w niepewnej rzeczywistości gospodarczej mogą wkrótce okazać się ponad ich siły. Wystarczy wspomnieć jedynie o tym, że zdecydowana większość firm w Polsce (ponad 1,9 miliona) to mikroprzedsiębiorstwa⁷⁷. Przedsiębiorstwa te uzyskują o wiele niższe przychody niż większe podmioty, nie korzystają z efektu skali, często działają lokalnie, dlatego są o wiele bardziej wrażliwe na wszelkie zmiany koniunktury. Nic zatem w tym dziwnego, że przedsiębiorcy niejednokrotnie boją się korzystać z obcych źródeł finansowania i zaciągać dodatkowe zobowiązania. Dlatego też sumienne oszczędzanie i korzystanie z własnych środków wydaje się być rozsądnym wyjściem. Jednocześnie można sobie wyobrazić liczne korzyści wynikające z możliwości szerszego wykorzystywania przez mikro i małe przedsiębiorstwa takich narzędzi, jak faktoring, pozwalające im uniknąć problemów z zatorami płatniczymi.

⁷⁴ <https://www.obserwatorfinansowy.pl/forma/rotator/bez-oszczednosci-trudno-zbudowac-inwestycje/>.

⁷⁵ http://www.delab.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2016/05/DELab_ABJ_Zrodla-pochodzenia-oszczednosci.pdf.

⁷⁶ <https://www.funduszmikro.pl/blog/28-finansowanie-mikrofirm-czy-tylko-banki>.

⁷⁷ <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/przedsiębiorstwa-niefinansowe/dzialalnosc-gospodarcza-przedsiębiorstw-o-liczbie-pracujących-do-9-osob-w-2015-roku,1,10.html>.

5. PODSUMOWANIE

Podstawowe wnioski z raportu pozostają takie same, jak przed rokiem. Polscy przedsiębiorcy finansują swoją działalność przede wszystkim własnymi środkami. Mimo szerokiej oferty prezentowanej przez banki i instytucje finansowe, firmy wciąż mają opory przed korzystaniem z obcych źródeł finansowania – przede wszystkim te najmniejsze. Oznacza to, że propozycje produktów przedstawiane firmom z sektora MSP wciąż nie są w odpowiednim stopniu dopasowane do ich potrzeb, a na rynku istnieje poważna nisza do wypełnienia. Taki stan rzeczy jest dyktowany również poczuciem braku bezpieczeństwa, w szczególności prawnego, wpływającym na zmniejszoną skłonność do podejmowania ryzyk w postaci choćby inwestowania znacznych środków w jakieś przedsięwzięcie. Polscy przedsiębiorcy działają w sposób bezpieczny, polegając przede wszystkim na swoich oszczędnościach. Oczywiście coraz powszechniejsze staje się korzystanie z kredytów, ale także bardziej nowoczesnych narzędzi finansowania, takich jak leasing czy faktoring. Pamiętając o zaletach wynikających z korzystania z finansowania obcego (dostęp do większego kapitału, pozwalający na przeprowadzenie ambitniejszych przedsięwzięć inwestycyjnych), należy również docenić skłonność polskich przedsiębiorców do oszczędzania, ponieważ – jak wynika z badań – w dłuższej perspektywie to od wielkości zaoszczędzonych środków zależy przyszła stopa inwestycji.

WWW.ZPP.NET.PL